

Ks. MARIUSZ CHAMARCZUK SDB
UKSW, Warszawa

DWUDZIESTOLECIE SPOŁECZNO-WYCHOWAWCZEJ DZIAŁALNOŚCI POLSKIEJ WSPÓLNOTY SALEZJAŃSKIEJ W SZWECJI

1. WSTĘP

Intensywny rozwój Zgromadzenia Salezjańskiego pod koniec XIX i na początku XX wieku zaowocował pojawieniem się synów św. Jana Bosko w jednym z krajów skandynawskich — Szwecji. W 1930 roku w Sztokholmie powołano nową placówkę, którą tworzyli salezjanie pochodzący ze Śląska, należący do inspektorii niemieckiej z siedzibą w Kolonii. Stopniowe wnikanie w nieprzychylnie nastawione do Kościoła katolickiego społeczeństwo szwedzkie wymagało od nich wielu wyrzeczeń i zabiegów, aby odpowiednio umocować funkcjonowanie nowego dzieła. Ostatecznie udało się to osiągnąć siedem lat po przybyciu salezjanów do Sztokholmu, poprzez uzyskanie w dniu 29 października 1937 roku¹, zatwierdzonej przez króla Gustawa V, legalizacji stowarzyszenia o nazwie *Stiftelsen Ungdomshemmet Don Bosco*, przyznającej mu osobowość prawną².

Utworzony wówczas trwały fundament pozwolił na długoletnią działalność prowadzoną w różnych warunkach, czasami sprzyjających, a w niektórych momentach trudnych i zawitych, wręcz dramatycznych. Takie wydarzenia, jak: II wojna światowa; powojenne zmiany prawne w podejściu do Kościoła katolickiego w Szwecji; napływ imigrantów z krajów katolickich oraz chrześcijan z regionów objętych wojnami; powstanie wielokulturowej społeczności katolickiej; rozwój ekumenizmu i dialogu międzyreligijnego za pontyfikatu Jana Pawła II; zrównanie Kościoła katolickiego z innymi grupami religijnymi, a tym samym legalizacja jego działalności w roku jubileuszu 2000-lecia chrześcijaństwa oraz

¹ Por. H. Burczyk, *Minnen av verksamheten i Sverige*, Stockholms Katolska Stifts Arkivet, T — Salesianer / Burczyk. Por. także, *Provinskrönikan*, Köln — dok. 3.0/15, Archiwum wspólnoty salezjańskiej w Sztokholmie, T I / *Södertälje*.

² Okoliczności oraz utrudnienia władz administracyjnych w legalizacji działalności salezjanów w Szwecji trwające wiele lat opisano w opracowaniu autora pt. *Salezjanie w Szwecji*, Agencja Wydawnicza i Reklamowa AKCES, Warszawa 2005, s.16–25.

zmiany administracyjne dotyczące deklarowanej przynależności i opodatkowania na rzecz Kościoła katolickiego w Szwecji stwarzały różnego rodzaju trudności oraz wymuszały konieczność nowego podejścia do zadań i sposobów realizacji misji salezjanów w Szwecji.

2. Utworzenie polskiej wspólnoty salezjańskiej w Sztokholmie

Działalność salezjańska w Szwecji posiadała od początku pewien polski akcent poprzez pochodzenie pierwszych salezjanów rozpoczynających działalność w tym kraju³, a także dzięki częstej obecności polskich współbraci przyjeżdżających, aby wspierać różnorodną pracę w Szwecji prowadząc duszpasterstwo przy kaplicy salezjańskiej w Sztokholmie, głosząc rekolekcje, przeprowadzając dni skupienia, pomagając w akcjach dziecięco-młodzieżowych, harcerskich czy też charytatywnych⁴.

Sytuacja nabrała jednak nowego wymiaru, gdy współbracia prowadzący Polską Misję Katolicką w Sztokholmie stanęli przed koniecznością rozbudowy duszpasterstwa z racji napływu większej ilości Polaków po 1989 roku. Nastąpiła wówczas nieunikniona konfrontacja dwóch nurtów obecnych wśród salezjanów i ich współpracowników: jedni byli zwolennikami zmian i reorganizacji pracy duszpastersko-społecznej prowadzącej do utworzenia polskiej salezjańskiej wspólnoty zakonnej, drudzy opowiadali się za utrzymaniem dotychczasowej formy działalności prowadzonej w dużej mierze w oparciu o współpracę z polskimi organizacjami w Sztokholmie⁵. W znalezieniu rozwiązania pomógł wówczas kard. Józef Glemp (który jako prymas Polski był także opiekunem Polskiej Emigracji), sugerując, iż należy wyjść naprzeciw wyzwaniom i umocnić obecność polonijno-duszpasterską poprzez erygowanie wspólnoty zakonnej, poszukując takiego modelu, aby był on zgodny z normami diecezji sztokholmskiej, z zapewnieniem autonomii wobec działalności organizacji, związków i towarzystw emigracyjnych z zapewnieniem im opieki duchowej⁶. Rozmowy w tej sprawie z władzami diecezji nie były łatwe, gdyż obstawano przy istnieniu i rozbudowaniu jednej wspólnoty salezjańskiej przynależącej do inspektorii niemieckiej.

Po trudnych rozmowach z ordynariuszem diecezji sztokholmskiej Hubertusem Brandenburgiem i dzięki zdecydowanej postawie inspektora ks. Stanisława

³ Por. K. Zacheja, *Działalność duszpasterska i społeczno-wychowawcza salezjanów polskich w Szwecji*, praca magisterska, Kraków 2010, mps, s. 33–34, 41–42.

⁴ Por. M. Chamarczuk, *Miejsce Polskiej Misji Katolickiej wśród emigracji polskiej w Szwecji*, rozprawa doktorska, UKSW Warszawa 2002, mps, s. 139.

⁵ Por. tenże, *Wywiad z byłym rektorem PMK w Sztokholmie Ks. Pawłem Banotem*, mps, s. 2. Salezjański Ośrodek Dokumentacji Duszpasterstwa Polskiego w Szwecji (SODD), Materiały PMK — T II.

⁶ Por. M. Bisławska, *Relacja z rozmów z prymasem J. Glempelem dotyczących zmian w Polskiej Misji Katolickiej w Sztokholmie*, 10.11.2001, mps, s. 2. Materiały Archiwalne PMK, T II.

Skopiaka⁷, uzyskano zgodę ordynariusza na powstanie polskiej wspólnoty. Zwrócono się wówczas do Generała Towarzystwa Salezjańskiego Egidio Viano⁸ z prośbą o powołanie nowej wspólnoty zakonnej salezjanów z inspektorii pw. św. Wojciecha z siedzibą w Pile, w stolicy Szwecji — Sztokholmie. Dokonało się to ostatecznie 4 czerwca 1992 roku podpisaniem przez przełożonego generalnego dekretu o erygowaniu regularnej wspólnoty zakonnej⁹ w Szwecji pw. św. Jana Bosko, w celu opieki duszpasterskiej nad emigrantami polskimi i hiszpańskojęzycznymi¹⁰. Wspólnotę tę utworzyli: ks. Bogdan Wegnerowski (1992–1998) — dyrektor i rektor Polskiej Misji Katolickiej, ks. Marian Chojnacki — wikariusz dyrektora i duszpasterz polonijny, ks. Czesław Nenikowski — radca, duszpasterz emigrantów hiszpańskojęzycznych w regionie Sztokholmu i Uppsali. Kolejnymi dyrektorami wspólnoty w minionym dwudziestoleciu byli: ks. Zdzisław Lepper SDB (1998–2004), ks. Mariusz Chamarczuk (2004–2010), ks. Ryszard Flakiewicz (2010–)¹¹. Pozostali współbracia tworzący wspólnotę salezjanów w Sztokholmie, to: ks. Marian Chojnacki (1988–89; 1991 — pełniący przez wiele lat funkcję wikariusza dyrektora, a także od 1998 rektor Polskiej Misji Katolickiej w Sztokholmie¹²), ks. Włodzimierz Kruczkowski (przybyły do Szwecji w 2003 roku), ks. Paweł Drażyk (2008–) oraz ks. Krystian Zacheja (2012–).

Dzięki oddanej pracy w trudnych warunkach mieszkaniowych, w wypożyczanych i wynajmowanych punktach prowadzenia działalności, realizowali oni dzieło salezjańskie jako jedyna placówka inspektorii św. Wojciecha poza granicami Polski¹³. W 2004 roku przybyli do pracy w diecezji sztokholmskiej także salezjanie z inspektorii warszawskiej pw. św. Stanisława Kostki: ks. Wiesław Brzostek oraz ks. Bogusław Banaszek, a w 2008 roku dołączył do nich ks. Tomasz Chojnacki, angażując się w pracę duszpasterską w różnych parafiach szwedzkojęzycznych.

3. WAŻNE WYDARZENIA PROWADZONEJ DZIAŁALNOŚCI

Działalność duszpastersko-społeczna prowadzona systematycznie i według zaplanowanego programu jest czymś naturalnym i nierozzerwanie związanym

⁷ Wg relacji uczestnika rozmów ks. Bogdana Wegnerowskiego rektora PMK i dyrektora salezjanów w Sztokholmie w latach 1992–98, z dn. 10.10.2004.

⁸ Por. *Przełożony Generalny Towarzystwa św. Franciszka Salezego w latach 1977–1995*, Salesiani di Don Bosco, <<http://www.sdb.org/index.php?ids=10&sott=7&detsot=7&ty=2>>, Successori di Don Bosco, (data dostępu: 10.10.2012).

⁹ Por. Dekret Erekcyjny Wspólnoty św. Jana Bosko w Sztokholmie, SODD, T — *Salesianer / Historia*.

¹⁰ Por. tamże.

¹¹ Por. SODD, T — *Salesianer/Historia*.

¹² Por. Archiwum PMK w Sztokholmie, T — *Formalia*.

¹³ Status ten zmienił się w dniu 1 września 2012 roku, gdy inspektorja św. Wojciecha objęła swoim terytorium także placówki byłego Okręgu Wschodniego.

z realizacją misji Kościoła. Taka działalność posiada jednak momenty szczególne. W kontekście prezentacji dwudziestoletniej pracy salezjanów w Sztokholmie, do ważnych wydarzeń, stanowiących trzon działalności, należą z pewnością uroczystości związane z duszpasterstwem sakramentalnym. Wśród nich bardzo ważne miejsce zajmuje szczególnie podniośle obchodzony sakrament bierzmowania przyjmowany przez młodzież polonijną, udzielany od 1998 roku przez polskich biskupów¹⁴. Do wydarzeń o nie mniejszym znaczeniu należą także rekolekcje wielkopostne i adwentowe trwające osiem dni¹⁵; rozpoczęcie i zakończenie katechizacji — gromadzące dzieci z rodzicami w liczbie około tysiąca osób¹⁶; uroczystość I-szej komunii św; uroczystości patriotyczne, jak np. msza św. w intencji ofiar czasów komunizmu (przeważnie przeżywana jako tzw. Dzień Golgoty Wschodu lub Niedziela Katyńska — w pierwsze niedziele kwietnia) oraz Święto 3 Maja połączone z uroczystością NMP Królowej Polski.

Skupiając uwagę na innych wydarzeniach godnych utrwalenia i wymienienia, a nie związanych z corocznym harmonogramem pracy, na pewno należy rozpocząć od uroczystości dwudziestolecia prowadzenia duszpasterstwa polskiego przy kościele *s:t Johannes kyrka* i współpracy ekumenicznej z parafią luterańską¹⁷ — właścicielem i zarządcą kościoła. Uroczystości te miały miejsce w październiku 1998 roku, a przewodniczył im ówczesny sufragan gnieźnieński bp Stanisław Gądecki¹⁸, przy współdziałaniu przedstawicieli najważniejszych organizacji polonijnych w Sztokholmie. Z kolei w 2000 roku obchodzono wielki jubileusz Dwutysiąclecia Chrześcijaństwa i z tej okazji zorganizowano m.in. pielgrzymkę młodzieży prowadzącą przez Częstochowę, Wiedeń oraz Turyn do Rzymu, na Światowe Dni Młodzieży z papieżem Janem Pawłem II. W 2001 roku, w wyniku projektu przeniesienia Pomnika Katyńskiego z mało znanego i trudno dostępnego miejsca, na często odwiedzany plac kościelny przy *s:t Johannes kyrka*¹⁹, zorganizowano we współpracy ze Stowarzyszeniem Polskich Kombatantów i Ambasadą RP niecodzienną uroczystość, w której wśród zaproszonych gości był obecny kapelan Rodzin Katyńskich — ks. prałat Zdzisław Peszkowski, były więzień Ostaszkowa. Obecni byli także kombatanci, przedstawiciele różnych środowisk

¹⁴ Weześniej nie było to ani możliwe, ani praktykowane.

¹⁵ Praktyka sprawdzona w warunkach duszpasterstwa polonijnego w Szwecji, gwarantująca trwanie nauk rekolekcyjnych cały tydzień wraz z niedzielą rozpoczynającą i kończącą, w celu umożliwienia osobom mieszkającym daleko od Sztokholmu skorzystanie z nauk rekolekcyjnych oraz sakramentu spowiedzi, a także odbycia rozmów duchowych z rekolekcjonistami.

¹⁶ Por. Archiwum PMK w Sztokholmie, T — *Sprawozdania*.

¹⁷ Współpraca ta rozpoczęła się już w latach siedemdziesiątych ubiegłego wieku, ale została sformalizowana poprzez podpisanie umowy o wynajęciu przez ks. Jana Buczkowskiego kościoła *s:t Johanneskyrka*.

¹⁸ Od 2002 Arcybiskup Metropolita Poznański, a także od 2004 roku Zastępca Przewodniczącego Konferencji Episkopatu Polski.

¹⁹ Por. P. Qvarnström, *Ekumenistkt sammarbete i Johannes*, St: Johannes kyrkoblat 3 (1999), s. 2.

polskich w Europie, organizacje niepodległościowe skupione w ramach Kongresu Polaków w Szwecji oraz przedstawiciele innych organizacji polonijnych, a także dyplomaci i około tysiąc wiernych.

W 2003 roku obchodzono jubileusz 50-lecia funkcjonowania Diecezji Sztokholmskiej, a także 50-lecia istnienia Polskiej Misji Katolickiej w Szwecji. Rocznicę tę świętowano w dwóch etapach: pierwszy przypadł w maju 2003 roku, w połączeniu z jubileuszowym nawiedzeniem przez Polonię szwedzką katedry katolickiej św. Eryka w Sztokholmie. Mszy św. przewodniczył wówczas abp Alfons Nossol w obecności bp. A. Arboreliusza OCD. Drugi etap świętowania powiązано z Konsultą Inspektorów Polskich Prowincji Salezjańskich i Okręgu Wschodniego²⁰. W obchody uroczystości włączone zostało otwarcie i poświęcenie nowego oratorium salezjańskiego w dzielnicy Sztokholmu Södermalm o nazwie *Quo vadis*²¹. Kolejnym jubileuszem, ważnym w kontekście obecności polskich salezjanów w Sztokholmie, był jubileusz 75-lecia obecności synów ks. Bosko w Szwecji, organizowany i obchodzony we wspólnocie niemieckiej. Uroczystość miała miejsce 1 listopada 2005 roku w Södertälje, w obecności bp. Andersa Arboreliusza, polskich salezjanów, sióstr Służebniczek Maryi, byłych wychowanków w Szwecji oraz zaprzyjaźnionych kapłanów z regionu sztokholmskiego.

4. WYKORZYSTANIE *MASS MEDIÓW* W PROWADZONEJ DZIAŁALNOŚCI

Ważną cechą działalności prowadzonej przez salezjanów w Sztokholmie jest uważne obserwowanie zmian i trendów w życiu społecznym w miejscu prowadzonej działalności. Dialog z odbiorcami duszpasterstwa przy pomocy nowoczesnych metod i terminologii odpowiadającej współczesnym nurtom kultury masowej jest ważnym elementem porozumienia. Dobitne miejsce w takim dialogu zajmują elektroniczne sposoby komunikacji, szeroko rozumiane *mass media*²², a zwłaszcza Internet tworzący przestrzeń wymiany informacji, w której portale i serwisy społecznościowe odgrywają dziś główną rolę. Niezbędne jest właściwe wykorzystywanie tych możliwości — dotyczy to nie tylko najmłodszych i młodzieży, lecz także dojrzałej i posuniętej w latach części społeczeństwa. Z tego względu, dzięki materiałom zgromadzonym i opracowanym przez salezjanów oraz przy pomocy i zaangażowaniu współpracowników, udostępniono odbiorcom duszpasterstwa witrynę internetową²³ informującą o bieżących oraz planowanych

²⁰ Obecni byli inspektorzy: Ks. Jerzy Worek, ks. Jan Niewęglowski, ks. Tadeusz Rozmus, ks. Franciszek Krasoń i ks. Henryk Boguszewski oraz Radca Generalny Albert van Hecke (który zaskoczył zebranych odprawieniem mszy św. jubileuszowej w j. polskim).

²¹ Por. Kronika PMK w Sztokholmie, T— 1999/2000.

²² Por. T. Scaramussa, *Rola mass mediów w salezjańskim posłannictwie ewangelizacyjno-wychowawczym*, Wydawnictwo Salezjańskie, Warszawa 2007, s. 5.

²³ Omawiana witryna internetowa PMK była dostępna w latach 2002–2005 pod adresem www.pmkstockholm.org, a obecnie funkcjonuje w mniejszym formacie i zmienionej szacie, jako

w Polskiej Misji Katolickiej i przy wspólnocie salezjańskiej wydarzeniach. Dzięki bazie danych adresowych osób zgłaszających się i rejestrujących w serwisie, prowadzony był także internetowy kolportaż artykułów wybranych z polskiej prasy katolickiej o tematyce religijno-społecznej. Umożliwiono również przesyłanie własnych refleksji, pytań i wątpliwości oraz dzielenie się z innymi osobami ulubionymi modlitwami i fragmentami z Pisma Świętego.

Dużo miejsca w podtrzymywaniu kontaktów za pośrednictwem Internetu zajmuje korespondencja e-mailowa (zarówno kontakty formalne z instytucjami kościelnymi i urzędami państwowymi, jak i wiernymi). Młodzież, która wykorzystuje w tym celu komunikatory społecznościowe, takie jak: Facebook, Google, LinkedIn, Nasza Klasa, własne blogi lub strony organizacji młodzieżowych²⁴, coraz częściej za ich pośrednictwem stawia salezjanom odważne i konkretne pytania dotyczące spraw religijnych, moralnych, obyczajowych lecz (co charakterystyczne dla obecnego stylu) nie bezpośrednio, w rozmowie, ale właśnie za pomocą nowoczesnych sposobów komunikowania. Z jednej strony stwarza to możliwość kształtowania młodych pokoleń w odmienny sposób, z drugiej jest wyzwaniem dla salezjanów (i innych duszpasterzy), aby nadążać za zmianami społecznymi powstającymi w wyniku informatyzacji. Poza tym, tzw. duszpasterstwo internetowe daje możliwość docierania do osób mieszkających poza ośrodkami duszpasterskimi. Stwarza się w ten sposób inną niż dotychczas, lecz nie mniej cenną okazję do ożywiania i pogłębiania życia religijnego. Działalność taka jest zgodna z salezjańskim stylem badania i odczytywania znaków czasu oraz umiejętnym wykorzystywaniem nowoczesnych *mass mediów*²⁵ w dziele głoszenia Ewangelii.

5. DUSZPASTERSTWO DZIECI I MŁODZIEŻY W KATOLICKICH ZWIĄZKACH I STOWARZYSZENIACH

Praca z dziećmi i młodzieżą jest niejako wpisana w charyzmat duszpasterstwa salezjańskiego. W Szwecji jest ona prowadzona w dużej mierze poprzez struktury związkowe. Jednym z najważniejszych jest Związek Polskiej Młodzieży Katolickiej w Szwecji (PUKiS), który powstał w 1989 roku po pielgrzymce papieża

strona informująca o najważniejszych sprawach dotyczących bieżących wydarzeń, pod adresem: www.pmk-stockholm.com; Por. Polska Misja Katolicka w Sztokholmie, <<http://www.pmk-stockholm.com>>, (data dostępu: 14.09.2012).

²⁴ Por. Związek Oratorium *Qvo Vadis* w Sztokholmie, <<http://www.oratorium.nu/pl/index.html>>, (data dostępu: 10.10.2012). Związek Emmaus w Sztokholmie, <<http://www.oratorium.nu/Emmaus/Witamy.html>>, (data dostępu: 10.10.2012), Związek Polonika w Malmö, <<http://www.polonica.nu/>>, (data dostępu: 10.10.2012), Związek Pukis w Szwecji, <<http://www.pukis.org/>>, (data dostępu: 10.10.2012), PoloniaInfo, <<http://www.poloniainfo.se/dzis.php>>, (data dostępu: 10.10.2012).

²⁵ Por. Konstytucje i Regulaminy Towarzystwa św. Franciszka Salezego, Rzym 1984, tekst polski, art. 119, 146.

Jana Pawła II do krajów skandynawskich. Wśród pomysłodawców i pierwszym z opiekunów tego związku był salezjanin — ks. Czesław Nenikowski.

W początkowej fazie swego istnienia związek skupiał młodzież polską z następujących okręgów: Göteborg, Malmö, Norrköping, Olofström, Sundsvall, Sztokholm, także z okręgów Öresund, Västerås i Uppsala²⁶. PUKiS jako stowarzyszenie młodzieży został zarejestrowany w 1991 roku, po pierwszym walnym zebraniu (årsmöte), mającym miejsce w malowniczo położonym Ånglarp. W spotkaniu wzięło udział 35 osób²⁷. Proponowany program istnienia związku zakładał, że będzie on organizacją łączącą i reprezentującą polskie młodzieżowe związki katolickie w Szwecji²⁸. Zapał młodych ludzi i dobry pomysł szybko został zweryfikowany i dość szybko okazało się, że wcale nie tak łatwo prowadzić działalność na tak rozległym terenie, jakim jest obszar państwa szwedzkiego. Po reorganizacji w latach 1993–2006, PUKiS tworzyły dwa związki lokalne polskiej młodzieży katolickiej: POLONICA z Malmö oraz EMMAUS ze Sztokholmu, a od 2005 roku zainteresowanie współpracą okazał związek polskiej młodzieży z Angered (nieдалeko Göteborga) o nazwie Unga Polska Katoliker (Młodzi Polscy Katolicy) prowadzony przez kapucynów.

Pierwszy z wymienionych związków, POLONICA, powstał w 1988 roku przy duszpasterstwie polskich oblatów w Malmö. Drugi związek członkowski Związek Polskiej Młodzieży Katolickiej w Sztokholmie EMMAUS²⁹, założył w 1994 roku ks. Zdzisław Lepper SDB. Zarejestrowano go w 1995 roku, stawiając sobie za cel jednoczenie młodej Polonii wokół spraw wiary, moralności, obyczajowości i patriotyzmu³⁰.

W 2003 roku powstała inicjatywa poszerzenia działalności EMMAUS poprzez zaangażowanie w pracę katechetyczną przy PMK. Dzięki temu ilość członków osiągnęła wówczas liczbę ok. 400 osób (a obecnie sięga liczby 800).

²⁶ Por. Protokół spotkania Zarządu Związków Katolickiej Młodzieży Polskiej w Szwecji, dn. 20.10.1990 Björkenäsgrården, Sveriges Unga Katolikers Arkivet, T — PUKiS, vol. 2.

²⁷ Årsmöteberättelse 1991, tamże.

²⁸ Pomysłodawcami i pierwszymi działaczami byli: Sebastian Karolkiewicz, Joanna Jurek, Hanna Sowiak, Rafał Ludwików, Izabela Ziobrowska, Grzegorz Szmagliński, Bartłomiej Bobowski, Robert Sadokierski. Por. SODD, T — PUKiS / Årsmöteprotokoll.

²⁹ Nazwa związku pierwotnie obejmowała swym zasięgiem tylko młodzież, natomiast po włączeniu w jej struktury zajęć katechetycznych dla dzieci nazwę zmieniono na: Katolicki Związek Polskich Dzieci i Młodzieży w Sztokholmie „Emmaus” (Polska Katolska Barn och Ungdomsföreningen „Emmaus”).

³⁰ „Ma za zadanie zrzeszać polską młodzież katolicką, by urzeczywistnić cele i założenia Kościoła Katolickiego i organizacji *Sveriges Unga Katoliker*. Nazwa Emmaus zaczerpnięta z Biblii podkreśla pierwszorzędną cel związku, jakim jest kształtowanie młodzieży na odpowiedzialnych katolików w duchu wiary. Formowanie młodzieży dokonuje się w oparciu o bogactwo Kościoła zawarte w Biblii i Tradycji. Celem związku jest również promocja polskich wartości kulturalno-oświatowych i patriotycznych takich, jak język ojczysty, zwyczaje i tradycje narodowe”. Statut Związku Polskiej Młodzieży Katolickiej *Emmaus*, Sztokholm 1994, Arch. PMK w Sztokholmie, T — *Organizacje (Emmaus)*.

Dodatkowo połączono tę działalność także z funkcjonowaniem salezjańskiego oratorium *Quo Vadis* i w ten sposób powstała struktura dająca wiele możliwości (zarówno od strony formalnej, jak i czysto organizacyjnej). W tym podstawowym wymiarze salezjańskiego duszpasterstwa wspiera duszpasterzy od lat grupa osób świeckich oraz sióstr zakonnych, poświęcających swój czas na przekazywanie dzieciom i młodzieży polonijnej wiary i wiedzy religijnej³¹.

6. SŁUŻBA DUSZPASTERSKA WŚRÓD POLSKICH HARCERZY W SZWECJI

Związek Harcerstwa Polskiego w Szwecji został założony 14 kwietnia 1945 r. w Sztokholmie przez byłych więźniów niemieckich obozów koncentracyjnych i jenieckich z Ravensbrück, Mannhoff, Oranienburg, Neugamme, Brandenburg, Grüneberg, Osnabrück i Stutthof³². W Malmö powstał Krąg Starszo-harcerski „Żubry”³³, a męska drużyna harcerska przyjęła imię gen. Władysława Sikorskiego, stawiając go za przykład patrioty i oddanego ojczyźnie bohatera³⁴. Osoby zaangażowane i byli więźniowie, w miejscach gdzie przygotowywali się do nowego życia założyli drużyny i zastępy harcerzy oraz harcerek (np. w obozie Öreryd szybko i sprawnie rozpoczęli działalność, nazywając swoje drużyny: „Pa-

³¹ Byli i są to: śp. s. Alwiera Cywińska (Służebniczka Maryi), śp. s. Natalia Kunisz (serafitka), Helena Jędrysek, Barbara i Adam Wesołowscy, Barbara Hudoba, Katarzyna Kurzydło, Ewa i Andrzej Gutowsky, Marian Majerczyk, Maria Bobowska, Elżbieta Ścibór, Grażyna Matheus, Grażyna Halfar, Elżbieta Piotrowska, s. Ludwika Szymura (elżbietanka), s. Dominika Szwed (elżbietanka), o. Andrzej Konopka OFMCap, Agnieszka Majewska-Labuda, Iwona i Adam Sołtan, Andrzej Cimiński, Zbigniew Bancarewicz, Elżbieta Piotrowska, Bernardetta Winiarska, Anna Sarzalska, Grażyna Matheus, Beata Sobolewska, Edyta Kolarczyk, s. Bogumiła Maciasz (elżbietanka), s. Ludwika Szymura (elżbietanka), Lidia Sieradzka, Karolina Majewska, Joanna Kolarczyk, Aldona Zapadka, Katarzyna Kurzydło, Katarzyna Jabłońska, Elżbieta Ścibór, Grażyna Halfar, Ireneusz Krzyżanowski, Agnieszka Labuda, Elżbieta Łączyńska, Elżbieta Królewska, Grażyna Szurowska, Marzena Rokicińska, Zuzanna Żelazna, Zbigniew Bancarewicz, Sylwia Radziszewska, Arch. PMK — Sztokholm, T. — *Zajęcia katechetyczne II*. Do tej grupy należy dołączyć Irenę Ostrowską — wieloletnią księgową PMK, Michała Kruczka — ekonomistę i prawnika, Michała Hochmana, Marcina Krusia, Zofię Popis — pomocnych w sprawach formalnych i finansowych, Wojciecha Tomasika, Stanisława Czerczaka, Bolesława Bizonia, Bronisławę i Włodzimierza Falkowskich, Andrzeja Jakubickiego, Jana Grelę, Marcina Labudę — pomocnych w sprawach organizacyjnych i kościelnych, Magdalenę Krzyżanowską — sekretarkę PMK, Janinę Budytę, Helenę Hadusowską — sumienne opiekunki kaplicy Miłosierdzia Bożego, Zbigniewa Bancarewicza — oddanego każdej formie pomocy w pracy z młodzieżą w duchu św. Jana Bosko. Por. Arch. PMK w Sztokholmie, T — *Współpracownicy*.

³² Por. A. N. Uggła, *Polacy w Szwecji w latach II wojny światowej*, Gdańsk 1996. s. 192–195.

³³ Por. *Zebrań Kręgu Starszoharcerskiego „Żubrów” w Malmö*, [bez autora], Znak. Dwutygodnik Katolicko-Społeczny (ZDKS), Lund Rok II nr. 7. / 15.IV.1947, s. 12, SODD, T V/B.

³⁴ Por. *Powstanie męskiej drużyny harcerskiej im. gen. W. Sikorskiego w Malmö pod opieką dh Zenona Buczewskiego*, [bez autora], ZDKS Rok III nr. 3. 15.2.48, s. 12, SODD, T V/C.

zur”, „Koci Łeb”, „Orły” i „Wilki”³⁵), podejmując programową harcerską pracę, a także wydając biuletyn harcerski pt. „Czuwaj”. Działalność ta z biegiem czasu zaczęła wygasać, aż do jej całkowitego zawieszenia pod koniec lat 60-tych.

Odrodzenie nastąpiło za sprawą grupy działaczy solidarnościowych, którzy otrzymali azyl polityczny w Szwecji w 1986 roku — powołali oni ZHPpgk Okręg Szwecja³⁶, nawiązując od początku współpracę z salezjanami³⁷ poprzez propozycję złożoną rektorowi PMK ks. Pawłowi Banotowi SDB, aby objął opieką duszpasterską rodzącą się organizację. W 1991 roku z szeregów Związku Harcerstwa Polskiego wyłoniła się druga grupa harcerzy, tworząc Niezależny Hufiec Harcerstwa Polskiego „Leśna Szkoła — Kaszuby”³⁸. W skład grupy tworzącej nową organizację wszedł ks. Czesław Nenikowski SDB, przyjmując funkcję kapelana. Obie organizacje harcerskie mają szczerą wolę służyć Bogu i Ojczyźnie, obie pragną wychowywać w duchu chrześcijańskich wartości, patriotyzmu i zachowywania tradycji, ale chcą to robić oddzielnie.

Nowe grupy, czyli ZHP (hufce „Tatry” i „Wawel”) oraz Hufiec NHHP „LS Kaszuby”, jednoznacznie zorientowane są na wartości chrześcijańskie. Od początku zmian instruktorzy obu organizacji rozwijali aspekt religijny w działalności harcerskiej. Jedna grupa, bardziej związana z PMK w Sztokholmie, oddała swoją działalność pod opiekę Miłosierdzia Bożego. Druga tradycyjnie przyjmowała za patrona św. Jerzego. Harcerze byli pomysłodawcami sprowadzenia do Sztokholmu, do kościoła św. Jana (*s:t Johannes kyrka*), obrazu Jezusa Chrystusa Miłosiernego. Pomysł ten sfinalizował w dniu 10 kwietnia 1994 r. rektor PMK w Sztokholmie ks. B. Wegnerowski SDB, kolejny mianowany przez Komendę Główną w Londynie kapelan ZHP w Szwecji³⁹. Tradycja posiadania kapelana utrwaliła się w NHHP „LS Kaszuby”. Funkcję tę pełnili: ks. Cz. Nenikowski SDB, ks. Z. Lepper SDB, ks. B. Wegnerowski SDB, ks. M. Chamarczuk SDB, ks. R. Flakiewicz SDB, ks. W. Kruczkowski SDB, ks. P. Drążyk SDB⁴⁰. W 2011 roku powstał projekt przekazania NHHP „LS Kaszuby” pod całkowity

³⁵ Por. A. Kaszuba, *Zeszyty Szwedzkie. Pazur i Koci Łeb*, Nowa Gazeta Polska z dnia 27.03.2005, (121)6, s. 4–5.

³⁶ Por. List Naczelnictwa ZHP w Londynie do dh. Zygmunta Stankiewicza z dnia 23.04.1991 r. w sprawie utworzenia nowego Okręgu ZHP w Szwecji, Arch. PMK w Sztokholmie, T — *Związek Harcerstwa Polskiego*.

³⁷ Próbę opisanie historii Związku Harcerstwa Polskiego (ZHPpgk) w Szwecji podjął autor w dziele *Salezjanie w Szwecji*, s. 57–58.

³⁸ Por. J. M. Klich, *Niezależny Hufiec Harcerstwa Polskiego w Szwecji — wydanie specjalne z okazji 5 rocznicy powstania*, Sztokholm 1996, s. 6.

³⁹ Por. *Polish Scouting Association — Nominacja kapelana ZHP w Szwecji*, z dnia 1.01.1990 r. z upoważnienia Prezydenta RP na uchodźstwie R. Kaczorowskiego, podpisana przez Komendanta ZHP na obczyźnie hm B. Szwagrzaka, Arch. PMK w Sztokholmie, T — *Związek Harcerstwa Polskiego*.

⁴⁰ Por. tamże.

zarząd salezjanów — komendantem hufca ma być, mianowany od 30 października 2012 roku, ks. hm Paweł Drążyk SDB, duszpasterz polonijny w Sztokholmie.

7. DOM MŁODZIEŻY — ORATORIUM ŚW. JANA BOSKO *QUO VADIS*

Jedną z głównych form pracy wychowawczej wśród dzieci i młodzieży wg metody salezjańskiej jest oratorium. Idea tej propozycji duszpasterskiej opiera się na objęciu zasięgiem oddziaływania wychowawczego wszystkich wymiarów osobowości młodego człowieka: sfery psychicznej, fizycznej, religijnej, emocjonalnej i racjonalnej. Ideą prowadzonego duszpasterstwa staje się wychowanie integralne, wprowadzające prawdziwą harmonię w rozwój osobowy dzieci i młodzieży⁴¹. Oratorium zgodnie z zamysłem św. Jana Bosko powinno urzeczywistniać połączenie najważniejszych środowisk przebywania młodego człowieka, a więc powinno być: domem, szkołą, kościołem (parafią) i boiskiem — miejscem spotkania, w którym klimat całkowitego, wzajemnego zaufania i życzliwość otoczenia są czymś naturalnym⁴².

Idea utworzenia oratorium salezjańskiego przy polskiej wspólnotcie w Sztokholmie⁴³ zrodziła się w 1998 roku podczas odwiedzin Rady Generalnego salezjanów ks. Alberta van Hecke. Idąc za jego wskazaniem i sugestiami utworzono grupę roboczą złożoną z salezjanów i współpracowników⁴⁴ w celu realizacji pomysłu. Szukano różnych możliwości, rozwiązań, kontaktów, odpowiedniego miejsca, dyskutowano o sposobach i punktach prowadzenia zbiórek pieniężnych, których zdobycie było oczywistym, strategicznym celem. Po dwóch latach, dnia 4 sierpnia 2000 roku⁴⁵ utworzono stowarzyszenie o nazwie: Ideel förening „Ungdomens Hus — Oratorium”.

Wprowadzenie w życie planów napotykało na coraz to nowe trudności, jednak po trzech latach stowarzyszenie znalazło odpowiedni lokal, aby rozpocząć działalność. Uroczyste otwarcie i poświęcenie oratorium, któremu nadano nazwę

⁴¹ Por. L. Cian, *Wychowanie w duchu ks. Bosko*, tłum. I. Gutewicz, Wydawnictwo Salezjańskie, Warszawa 1990, s. 48–58.

⁴² Por. Konstytucje i Regulaminy Towarzystwa św. Franciszka Salezego, art. 40. Por. także, L. Cian, *Wychowanie w duchu ks. Bosko*, s. 209–221.

⁴³ Wcześniej istniało ono w latach 1934–1968 w kamienicy salezjańskiej w dzielnicy Sztokholmu o nazwie Kungsholmen, najpierw na ul. Eriksgratan 39, następnie na ul. Bergsgatan 11. Por. M. Chamarczuk, *Salezjanie w Szwecji*, s. 21–25.

⁴⁴ Tworzyli ją: ks. Zdzisław Lepper SDB, ks. Marian Chojnacki SDB, ks. Mariusz Chamarczuk SDB, Michał Kruczek, Zygmunt Hochman, Ireneusz Krzyżanowski, Bartłomiej Bobowski. Por. Archiwum domowe salezjanów w Sztokholmie, T — *Oratorium Quo vadis*, vol. 1.

⁴⁵ Przewodniczącym stowarzyszenia został ks. Zdzisław Lepper SDB, skarbnikiem ks. Marian Chojnacki SDB, sekretarzem ks. Mariusz Chamarczuk SDB, członkami: zarządu Mikael Hochman, Michał Kruczek, Barbara Wesołowska, Bartłomiej Bobowski, rewizorem Anna Bersky-Retelius, Zob. Protokół spotkania założycielskiego z dn. 4. 08. 2000, SODD, T — *Ungdomens Hus*, dział nr 2, tyt. *Powstanie związkku*.

Quo vadis miało miejsce 20 września 2003 roku. Rozpoczęło się ono mszą św. w kaplicy Miłosierdzia Bożego celebrowaną przez bp Andersa Arborelius OCD przy koncelebrze Rady Generalnego Okręgu Europy Północno-Zachodniej Towarzystwa Salezjańskiego ks. Alberta van Hecke oraz inspektorów polskich prowincji salezjańskich. Obecni byli także o. Stefan Dartman SJ (proboszcz parafii św. Eugenii), ks. Paweł Głogowski SDB (emerytowany wikariusz biskupa) oraz salezianie wspólnoty sztokholmskiej. Kaplica wypełniona była przyjaciółmi, zaproszonymi gośćmi z Ambasady PR, Konsulatu RP, Instytutu Polskiego, różnych związków, organizacji polskich i szwedzkich oraz dziećmi i młodzieżą⁴⁶. Po mszy św. wszyscy przeszli do pomieszczeń oratoryjnych, gdzie bp A. Arborelius poświęcił lokale przy śpiewie chóru *Crescendo*. Następnie dzieci z grupy tanecznej pod kierownictwem Ludmiły Rawickiej wystąpiły z nowoczesnym układem choreograficznym, po czym nastąpił czas na rozmowy przy kawie i herbacie. Obecnych było ok. 200 osób. Każdy przy okazji spotkania miał możliwość złożenia dobrowolnego daru na rzecz oratorium, otrzymując jako „cegiełkę” broszurę pt: *Mała Kronika Duszpasterstwa Polskiego w Szwecji*⁴⁷.

W dniu 16 października 2004 roku inspektor Zbigniew Łepko dokonał poświęcenia figury Najświętszej Maryi Panny Wspomożycielki Wiernych, ufundowanej przez młodzież biorącą udział w pielgrzymce do Rzymu. Od tej chwili Mistrzynie ks. Bosko czuwająca nad nowym dziełem salezjańskim w Szwecji, dziełem wpisującym się we właściwy sposób w dotychczasową działalność salezjańską w tym kraju, wypełnia duchowością maryjną społeczność polonijną.

8. WIELOKULTUROWA PARAFIA PW. ŚW. BOTVIDA W NORSBORG-FITJIA

Najnowszym projektem polskich salezjanów w Szwecji zrealizowanym w 2008 roku było przejęcie opieki nad ośrodkiem duszpasterskim w południowym Sztokholmie (dzielnicy bardzo zróżnicowanej narodowościowo, skomplikowanej w przekroju i relacjach społeczno-kulturowych i etniczno-religijnych). Możliwość taka zaistniała w momencie wycofania się z pracy w Szwecji salezjanów niemieckich, którzy utworzyli tę placówkę z trudem i od podstaw, gromadząc od 1987 roku małą grupkę wiernych w prywatnym mieszkaniu, następ-

⁴⁶ Należy wymienić przedstawicieli ludowego zespołu *Piastowie*, dziennikarzy gazet i serwisów polonijnych — *Nowej Gazety Polskiej* i *Poloniainfo*, chór *Crescendo* pod kierownictwem Pawła Rawickiego, Kongresu Polaków w Szwecji, organizacji *Sveriges Unga Katoliker* (przewodnicząca zarządu organizacji Saskia Offermans), NHHP „Łs Kaszuby”, ZHP pgk, Caritas Sverige, Stockholms Läns Unga Katoliker, a także proboszcz zaprzyjaźnionej, protestanckiej parafii S:t Johannes församling — Per Qvanström z małżonką Lillemor.

⁴⁷ Por. M. Chamarczuk, *Mała Kronika Duszpasterstwa Polskiego w Szwecji*, Sztokholm 2003.

nie od 1995 roku w stołówce szkolnej Tallindsskolan, w końcu budując kościół pw. św. Botvida (konsekrowany w 20.11.1999 roku)⁴⁸.

Przejmując pracę duszpasterską po dotychczasowych salezjanach w 2008 roku, polscy salezjanie zatroszczyli się o nadanie kościołowi rangi kościoła rektoralnego⁴⁹, zmienili sposób pracy, otwierając się bardziej na inicjatywy proponowane przez wiernych, zwiększając i urozmaicając ilość mszy św., nabożeństw, zezwalając na comiesięczne spotkania liturgiczne grup językowych i kulturowych (afrykańskich — francuskojęzycznych, afrykańskich — angielskojęzycznych, indyjskich, wietnamskich, polskich), nie zaniedbując jednak budowania jednej wspólnoty katolickiej w ramach Kościoła katolickiego w Szwecji (urzędowo posługując się językiem szwedzkim, na co głównie kładziono nacisk w dotychczasowej działalności). Zorganizowano także grupę ministrantów oraz utworzono małe oratorium i związek młodzieżowy. W 2011 roku na fundamencie tego duszpasterstwa utworzono kolejną w Szwecji parafię katolicką (jest ich obecnie 43⁵⁰) obejmującą swym zasięgiem duży obszar południowo-centralnego Sztokholmu⁵¹.

9. ZAKOŃCZENIE

Dwudziestolecie prowadzenia działalności w nieco innej sytuacji i odmiennych warunkach niż w kraju pochodzenia, to okres, po upływie którego można dokonać pewnego podsumowania i weryfikacji dotychczasowej działalności. Na pierwszym miejscu należy docenić umiejętność i zdolność salezjanów polskich w Szwecji do właściwego odczytania problemów i oczekiwań Kościoła katolickiego w tym kraju. Jego złożony przekrój interkulturowy⁵², zarówno na poziomie hierarchicznym, jak i społecznym wymaga dojrzałego dialogu wewnątrz wspólnoty, aby realizować właściwe Kościołowi posłannictwo ewangelizacji na zewnątrz. Kolejna sprawa to podtrzymywanie i rozwijanie duszpasterstwa wśród polskiej emigracji w taki sposób, aby realizować nauczanie społeczne Kościoła

⁴⁸ Por. L. O. Sjöberg, *En kyrka blir till*, „S:t Botvids Katolska kyrka 10 år” — jubileums kyrkoblad, red. B. Göransson, M. Chamarczuk, Södertälje 28.10.2009, s. 5.

⁴⁹ Rektorem kościoła mianowano Ks. Mariusza Chamarczuka SDB, przełożonego wspólnoty salezjańskiej w Szwecji (2004–2010), który pełnił funkcję *rector ecclesiae* do 2010 roku. Por. A. Arborelius, Stockholms Katolska Stift, *Utnämning av p. Mariusz Chamarczuk till rector ecclesiae vid s:t Botvids kyrka i Norsborg (Fittja)*, Stockholm den 15 maj 2008, SODD, T — *Personalia*.

⁵⁰ Por. *Stockholms katolska stift*, <<http://www.katolskakyrkan.se/1/1.0.1.0/24/1/>>, zakładka: *Statistik*, (data dostępu: 10.10.2012).

⁵¹ Proboszczem parafii został mianowany Ks. Zdzisław Lepper SDB, wieloletni duszpasterz polonijny w PMK i duszpasterz polskiej młodzieży w Szwecji, a jego pomocnikiem ks. Włodzimirz Kruczkowski SDB, którego w 2012 roku zastąpił ks. Krystian Zacheja SDB.

⁵² Autor celowo używa takiego określenia zamiast terminu *wielokulturowy*, chcąc pokreślić katolicko-universalny charakter zjawiska, w odróżnieniu od liberalnego rozumienia problematyki społeczeństwa wielokulturowego.

w tej kwestii⁵³, tzn. zapewnić opiekę duchową Polakom w Szwecji zgodnie z tradycją i kulturą narodową, ale czynić to w łączności i zgodnie z zasadami Kościoła lokalnego. Ostatni, ważny element dwudziestoletniej działalności salezjanów w Sztokholmie to prowadzenie żywego, autentycznego dialogu ekumenicznego, poprzez współpracę z luterańską parafią pw. św. Jana Apostoła (jedną z największych parafii protestanckich w Szwecji i Sztokholmie).

Dużą nadzieją napawa praca społeczno-duszpasterska w sztokholmskiej dzielnicy Fittja i kolejne lata działalności z pewnością będą wymagały umocnienia obecności w tej nowo utworzonej przez salezjanów wieloetnicznej parafii. Niezbędna będzie w dalszej działalności determinacja oraz zapobiegliwość w organizowaniu zajęć katechetycznych dla dzieci i młodzieży, których liczba sukcesywnie wzrasta, a także utrzymanie i umacnianie pozycji Polskiej Misji Katolickiej w Sztokholmie i Szwecji jako przedstawiciela polskiego Kościoła, polskiej duchowości oraz tradycji w laickim, ponowoczesnym społeczeństwie hołdującym wszelkim nurtom europejskiego neoliberalizmu.

TWENTY YEARS OF THE SOCIAL AND EDUCATIONAL WORK OF THE POLISH SALESIAN COMMUNITY IN SWEDEN

Summary

The paper is a general summary of the beginning and the twenty years' work of the Polish Salesians in the multicultural society of Sweden. It discusses the main areas of their social and educational activities, the use of the mass media, the setting up of associations, pastoral work among Polish scouts, and the establishing of a multicultural parish in Norsborg-Fittja, a southern district of Stockholm, characterized by integration problems among its residents.

Keywords: Salesians of Don Bosco in Sweden, Polish Salesians in Stockholm, educational work among the children of Polish immigrants in Stockholm

Nota o Autorze: ks. dr Mariusz Chamarczuk SDB, dr socjologii, absolwent UKSW, członek Towarzystwa Naukowego Franciszka Salezego. Wieloletni pracownik Trybunału Biskupiego w Sztokholmie i duszpasterz polonijny, założyciel Salezjańskiego Ośrodka Dokumentacji Duszpasterstwa Emigracji Polskiej w Szwecji. Obecnie prorektor ds. studiów WSD TS w Łądzie oraz pracownik Międzyinstytutowego Zakładu Badań nad Migracją UKSW. Prowadzi badania z zakresu najnowszej historii Kościoła i socjologii emigracji w Skandynawii.

Słowa kluczowe: salezjanie w Szwecji, emigracja Polska w Sztokholmie, praca wychowawcza wśród dzieci i młodzieży z rodzin polskich emigrantów w Sztokholmie

⁵³ Por. Papieska Rada do Spraw Duszpasterstwa Migrantów i Podróżujących, *Instrukcja „Erga Migrantes Caritas Christi”*, Lublin 2008. Także Jan Paweł II — *Oređzia na Światowy Dzień Migranta i Uchodźcy 1985–2005*, red. W. Necel, HLONDIANUM, Poznań 2009.